

Botos Katalin:

Aktuális agrár-problémák

A napi politika tele van olyan témákkal, amelyek alkalmasak arra, hogy az emberek kedélyállapotát felborzolják. Pedig itt lenne az ideje – már régóta – , hogy a nemzet felelős vezetői létfontosságú kérdésekkel foglalkozzanak. Nem is mai keletű problémákról van szó. Adósság terheli a korábbi kormányzatokat is. De most ne ezzel foglalkozzunk, hanem a jövővel. Lássunk végre, magához, a dologhoz! Itt lenne az ideje, hogy a magyar politikai elit és a gazdaságpolitika, a magyar létkérdésekkel kezdjen foglalkozni!

A számos téma közül vegyük ki az egyiket, amelyik talán a jövő szempontjából a legfontosabb. *Ez pedig a magyar mezőgazdaság, ezen belül is vízgazdálkodás problémája.*

Magyarországot földrajzi adottságai különösen érzékennyé teszik a klímaváltozóra. A fokozódó szárazság és csapadékhiány miatt újra kell gondolni a talajművelést és a vízgazdálkodást...

Kökény Attila, egy magyar IT területről érkező szakember, a fejét a magyar mezőgazdaság több fontos problémájának megoldására adta.¹ Szerinte a vízgazdálkodás, az erdőgazdálkodás, a talaj és a mezőgazdaság nem különálló világok, hanem ugyanannak a rendszernek a részei. Úgy látja, hogy talajaink pusztulnak, egyre több külső erőforrást igényel a növénytermesztés, és gazdaságilag is sok a kihívás. A jelenlegi szélsőséges időjárásminták mellett, *a regeneratív, szántás nélküli mezőgazdasági és kertészeti talajművelési technológián, az un. „no-tillen”* kívül, nincs más termesztéstechnológiai módszert, mivel stabilan lehetne biztosítani az élelmiszer-ellátást. Mivel magyarázza ezt? Az egész mai agrárstruktúra arra épült fel, hogy minél több inputanyag – műtrágya, növényvédő szer, üzemanyag és talajművelési költség – kerüljön be a rendszerbe, amely az agrártámogatásokat végső soron a nagy agrárkereskedők felé tereli. Közben a szélsőséges időjárás miatt a termésbiztonság a mezőgazdászoknál folyamatosan romlik... A regeneratív mezőgazdaság lényege nem egyszerűen a talajművelés elhagyását jelenti – , ahogy erről leegyszerűsítve szoktak említést tenni – , hanem a talaj biológiai működésének helyreállítását. „A regeneratív rendszer jó a parasztnak, jó a tájnak, jó a talajnak és jó a hétköznapi embereknek is. Egyedül három nagy cégnek nem

¹ Kaszás Gábor: Karcos üzenet, amely minden magyart érint: radikális szemléletváltás nélkül katasztrófa vár ránk. Index, 2026.05.21.

jó, mert nekik ez 80 százalékos forgalomcsökkenést jelentene” – mondja Kökény Attila. Hát, igen, ez a három nagy ellenérdekelt „játékos” nyilvánvalóan mindent megtesz majd, hogy az un. „no-till” megoldás ne terjedjen el.

A „no-till” rendszer alapja az *állandó talajtakarás*, a takarónövények használata, és a sokszínű vetésforgó. A hagyományos szántásos rendszerek folyamatosan roncsolják a talaj természetes szerkezetét és vízmegtartó képességét. Különösen súlyos probléma, hogy nyáron hatalmas területek maradnak fedetlenül. A csupasz talajfelszínnek extrém módon felmelegszenek (a szántóterület felső rétege akár 50-55 Celsius-fokra is, ami gyakorlatilag minden életet lehetetlenné tesz). Gyorsan elveszítik nedvességüket, miközben a talaj mikrobiológiai rendszere is károsodik.

„Porrá művelik a földet” – fogalmaz Kökény Attila. Szerinte a hagyományosan művelt talajok a rövid idő alatt lezúduló intenzív csapadékot sem tudják megfelelően befogadni, így a víz lefolyik, és magával viszi a humuszt és a tápanyagokat. Itt a fontos kapcsolat a vízgazdálkodással.

„Egy jól működő regeneratív 'no-till' talaj gond nélkül elnyel 200 milliméter csapadékot óránként. Sok magyar föld még 10 millimétert sem tud befogadni. Ez a különbség a működő talaj és a szétvert szerkezetű föld között” – állítja. *Hárommillió hektár magyar föld erodálódik így.* Az Indexen bemutatott fejtegetései szerint a világ 12,4 milliárd hektárnyi szárazföldi területéből már 2 milliárd hektár pusztult le valamilyen mértékben, ebből 1,1 milliárd hektárt vízerózió, 550 millió hektárt pedig defláció (szél elsodrása) okozott. A vízerózió világméretben évente 22 milliárd tonna termőtalajt sodor az óceánokba, ami öt-hétmillió hektár szántóterület elvesztésének felel meg. Ráadásul a hordalék zöme a szántóföldekről származik, és a dombvidéki térségekben 7-10 százalékkal csökkenti a terméshozamokat. Az eróziós károk költsége az Egyesült Államokban például évente 30-44 milliárd dollárra tehető, míg az Európai Unióra vonatkozó legmagasabb, 1933 és 2010 közötti becslés 45,5 milliárd dolláros éves veszteséget jelzett.

Egy 2021-es kukoricaföldi mérés szerint a hagyományos szántóföldi művelés során évente 39,13 t/ha talaj erodálódott, ami 39-48-szor magasabb, mint a direkt-vetéssel (no-till) technológiánál mért 0,808–1,09 t/ha érték, és ötszöröse a konzerváló minimális talajművelés 7,74 t/ha-os adatának. Az Európai Unióban becslések szerint 12 millió hektárt érint az erózió, amely évente mintegy 1,25 milliárd euró értékű terméskiesést okoz.

Magyarország kiszáradása azonban már nem jövőbeli veszély, hanem jelenleg is zajló folyamat. Nem lehet soká halogatni a megoldásokat. A vízgazdálkodásban mindenképpen kulcskérdés a szemléletváltás. Kökény Attila – az Index cikke szerint – úgy látja, a probléma egyik legfőbb oka, hogy az ország évtizedeken keresztül a *víz gyors elvezetésére építette rendszerét*, miközben a megváltozott klimatikus viszonyok között éppen az ellenkezőjére lenne szükség. Erre korábban magam is utaltam. Ma már nem elegendő csupán öntözésfejlesztésről beszélni. Sokkal mélyebb szerkezeti átalakításra van szükség, amely *a teljes táj működését érinti*. Ebbe beletartozik az erdőgazdálkodás, az árterek kezelése, a dombvidéki vízvisszatartás és a mezőgazdasági területek szerkezete is. Az az elv lenne megvalósítandó, hogy minden esőcsepp ott szivárogon be, ahol leesett. A jelenlegi rendszerben a csapadék jelentős része egyszerűen elhagyja a tájat. A gyors lefolyás miatt nem töltődik vissza a talajvíz, a nyári időszakban pedig a párolgási veszteség sokszor meghaladja a lehulló csapadék mennyiségét. A vízvisszatartásnak *tájszintűvé* kellene válnia. Magyarország jövője szempontjából kulcskérdés, hogy sikerül-e helyben tartani a kívülről érkező vizeket. A hegy- és dombvidéki területeken például szivárgógátakkal kellene lassítani a lefolyást, hogy a víznek legyen ideje beszivárogni a talajba. A *vízerózió* körülbelül 3 millió hektárt érint, míg a defláció 1,8 millió hektáron okoz károkat. (Szlovák vizsgálatok szerint a 12-17 százalékos lejtésű szántók 75-77 százalékan pusztítja az erózió a termőtalajt; ez a hazai viszonyokra nézve is figyelmeztető adat lehet.)

*A magyar közbeszéd az erdők klimatikus szerepével is túl keveset foglalkozik. A zárt lombkoronájú erdők nemcsak hűtik a tájat és visszatartják a nedvességet, hanem a helyi csapadékképződésben is fontos szerepet játszanak. Az elmúlt években a táj szerkezetének átalakulása – a nagy összefüggő erdőterületek feldarabolása, a vízfelületek csökkenése, és a túlzott talajművelés – együtt erősítették fel a kiszáradási folyamatokat. Az ország egyre nagyobb része válik *hőszigetté*, ahol a nyári időszakban a felmelegedett felszínnek elpárologtatják a csapadékot.*

Az EU-s támogatási rendszer és a hazai szabályozás is változtatásra szorulna. „A jövő agrárpolitikájának világos, mérhető és előre definiált rendszerekre kellene épülnie, ahol a gazdák pontosan tudják, mit várnak el tőlük, és milyen környezeti eredményeket kell elérniük” - fogalmazza meg Kökény Attila. A támogatások hatását is újra kellene gondolni. Nem pusztán azt kell nézni, hogy mire költöttek pénzt, hanem azt is, hogy az adott támogatás valóban

javított-e a talajállapoton, növelte-e a vízmegtartást, vagy például, csökkentette-e a környezeti károkat.

A Mercosur- megállapodással kapcsolatban sem az a baj, hogy egyáltalán van; hanem az, hogy nem törekszünk a hazai termelés fejlesztésére, holott természeti adottságaink erre terelnének. Napjainkban is sok szóját importálunk – holott meg lehetne – és meg is kellene – tanítani a magyar gazdákat például, a szója termesztésére...

Valóban nagyon káros a nagy mennyiségű mezőgazdasági import ilyen mértékű beengedése hazánkba; hiszen az ágazat elvileg a teljes magyar lakosság ételmezését megoldhatná, minimális importigénnyel. Sokszor nyakatekert érveket hoznak fel – mondjuk, a környezetvédelem oldaláról is –, például a hazai szarvasmarha-tenyésztés ellen. A közbeszéd és a zöldszervezetek túlzottan leegyszerűsítve kezelik az állattenyésztés és a klímaváltozás kapcsolatát, amikor a szarvasmarhák metánkibocsátását teszik felelőssé a problémáért. Sokkal nagyobb gondot jelent a 4,1 millió hektárnyi intenzíven művelt, nyáron fedetlen szántóföld, amely brutális hőszigetként működik, kiszárítja a tájat, és hozzájárul a csapadékhiányhoz. A legeltetéses állattartás, a megfelelően kezelt legelők és a jó állapotú talajok, inkább pozitív szerepet játszanának a vízmegtartásban, és az ökológiai egyensúly fenntartásában.

Ráadásul a marhatartás gazdasági szempontból is kívánatos. Hiszen magasabb hozzáadott értékű terméket állít elő. Sajnos, most is jelen van az import marhahús a magyar piacon; különösen az éttermi szektorban, ahol az olcsó beszerzés miatt sok helyen argentin vagy uruguayi hús kerül a vendégek elé, természetesen, erről a közvélemény mit se tud. Sajnos, Európába sok esetben a gyengébb minőségű, fagyasztott áru érkezik... Így magyar marhagulyás helyett mit is eszünk? Magyarország nem épített fel erős, magas minőségű hazai marhahúságazatot. Példa erre a hortobágyi húsmarha-tartás, amely kiváló minőségű terméket tudna előállítani, mégsem kap megfelelő piaci támogatást.

Általában a kényelmesebb megoldásként az importot támogatja a gazdaságpolitika... Talán érdemes itt megemlíteni az általam oly sokszor idézett problémát, a nagy áruházláncok érdekeltségét az általuk megvalósított importban. Ezzel sajnálatos módon, végképp leszoktatták hazánkat a kiskertek műveléséről, vidéken is. Hiszen minden vidéki városka közelében jelen van, nem is egy multi-lánc, amely verseng a vásárlókért. Igaz, vannak előírások, hogy magyar terméket /is/ kell árusítaniuk... De nagyon jelentős a rajtuk keresztül beáramló import, ami az agrárágazat deviza-mérlegét igen nagy

mértékben rontja. Ezt az agrárágazat import-export pozitív szaldójának radikális csökkenése sajnálatosan mutatja.

De itt már nem elméleti, gazdaságossági vitákról van szó, hanem *a magyar túlélésről*. Magyarországon az agrárium témáját, ezen belül a víz kérdését kiemelt gazdaságpolitikai fontosságú kérdésként kell kezelni.

A mezőgazdaságban ma már nem elegendő generációról generációra továbbadni a korábbi rutinokat, hiszen a szélsőséges időjárás, a vízhiány és a talajpusztulás új kihívásokat hozott. Új típusú tudásra, rendszerszemléletre és folyamatos tanulásra van szükség! Úgy tűnik, a *jelenlegi agrárképzési struktúrát is gyökeresen át kellene alakítani*. Vajon ez mennyiben lehetséges – ismerve a felsőoktatás determinációit? Hiszen ehhez forradalmian új szemléletű tanárookra lenne szükség. Vajon, van-e ilyen, és mennyi?

Pedig a magyar mezőgazdaság következő éveit alapvetően az határozza meg, hogy mennyire lesz képes alkalmazkodni az új klimatikus és gazdasági környezethez. Vajon, mikor tekinti már végre a politikai vezetés a súlyának megfelelően ezeket a kérdéseket? Mikor foglalkozik a kormány a magyar jövőt döntően befolyásoló kérdésekkel?

Csongrád, 2026 május